

STŘEDNÍ EVROPA - DĚJINY POLSKA (10.-11. st.)

Vládnoucí dynastie ve středověkém Polsku:

- Piastovci 960 - 1370
- Anjouovci 1370 - 1386
- Jagellonci 1386 - 1572

Literatura: Macůrek, Josef: Dějiny polského národa. Praha 1948.

Polský stát vzniká v 2.pol. 10. století spojením kmenů žijících v Pověslí, tam přišli zřejmě z oblasti kolem Odry a Bugu. Patří mezi západní Slované. (Polané, Pomořané, Mazovjané, Vislané, Kujavané, Slezané, Dědošané atd.) V 9. století bylo Vislansko (v povodí horní Visly) snad součástí VM.

Významnější postavení zejména POLANÉ, usazení v okolí Hnězdna a Poznaň (oblast Velkopolska) - postarali se o sjednocení - VELKOPOLSKO = kolébka Polska. Sjednocovací proces - v mlze, ale první historický vládce a sjednotitel - **MĚŠEK Z PIASTOVCE (963 - 992)** - vládce Polanů. Dynastie pojmenována podle legendárního Piasta, existují domněnky, že Piastovci podobně jako Rurikovci byli původem Normané. Jeho dynastie vládne Polsku příštích 400 let. Vzal si dceru Boleslava I. Dobravku (966), o 11 let později po její smrti - Němku Odu. Současně se svatbou - přijal křest, nastává christianizace Polska (dodnes bašta) - bylo zřízeno tzv. misijní biskupství.

Velký význam pro samostatný vývoj státu v raném středověku - vydání listiny **DAGOME IUDEX** (990 - 92, originál nezachován, jen výtah). Měšek v ní Polsko odkázal pod ochranu Svatého stolce, za poplatek - denár sv. Petra tedy SWIETOPIETRZE a Polsko se stalo lénem sv. Petra.

Listina přibližuje obraz tehdejšího Polska - hranice od hradu Štětína při ústí Odry, podél Baltu až k ústí Visly u Gdaňska, na jihu území v povodí Varty a středního toku Odry a Visly. Jádrem státu - Velkopolsko. Hnězdno (KNIEZNO, knezno = sídlo knížete, ale ne stálé) - hlavní středisko až do r. 1138. Do vydání této listiny - Polsko závislé na německém císaři podobně jako české knížectví. Měšek ještě připojil Pomořansko, Mazovsko, Kujavsko, zatímco Krakovsko té doby patřilo českému státu.

Hospodářský život raného Polska měl naturální ráz - zpočátku obchod bez mincí, ale za předměty stálé hodnoty - kůže, sůl, lněné plátno..., nebo cizí - arabské a německé mince, změna ještě za Měška. Zprávu o tehdejší době podává též 965 Ibrahim Ibn Jakub.

Navázány vztahy se Skandinávií - Měškova dcera Adelaida (Sygryda) provdána za švédského krále Erika. Kontakty s Ruskem - příbuzenské i válečné (střety o východní Halič). S Uhrami - příbuzenské - Měškova sestra se pravděpodobně stala manželkou uherského knížete GEJZY (992 - nebo kněžna sedmihradská) - jejich syn - Štěpán.

Sjednocení státu latinsky nazývaného POLONIA dovršil Měškův syn **BOLESLAV CHRABRÝ (992 - 1025)**. Geniální vládce, předčil otce. Zaměřil se na upevnění panovnické moci (téměř absolutismus). Jeho území mnohem rozlehlejší než naše (Poláků asi 4 krát tolik - 1 milion - dnes!). Kníže - držitelem veškeré půdy - celá říše = jedno velké hospodářství.

CÍL: Vytvoření slovanské protiváhy něm. Říši.

Boleslav byl schopným vojevůdcem, který ale nezanedbával vnitřní potřeby státu. Podobně jako např. Karel Veliký - jezdil se svou družinou po hradech (Krakov, Poznaň, Vratislav), ale žádné hl. město.

1003 - 1004 vládl také českému státu (vystřídal Vladivoje), po třech Boleslavech vládl jako čtvrtý.

Plně kontroloval také církev a její instituce. Velký význam - založení ARCIBISKUPSTVÍ V HNĚZDNĚ v březnu roku 1000, předtím biskupství v Poznani. Vlastní akt založení provedl sám císař OTA III., který ke hrobu svého přítele Vojtěcha přišel jako poutník. První arcibiskup - Čech Gaudentius - Radim. Polský kníže získal pravomoc jmenovat polské biskupy - běžně - výsada králů. V době Oty III. - dobré kontakty s Říší - císař ho nazýval „bratrem, spojencem a přítelem Říše“. K Jindřichovi II. - měl vazalský poměr, dal mu slib věrnosti, ale nakonec vedl dlouhé války, které ukončil až 1018 tzv. BUDYŠÍNSKÝM MÍREM (zisk Lužice, Krakovska). Téhož roku táhl také na východ - připojeno červenoruské území a dočasně též Kijev.

Vrcholem Boleslavovy státnické kariéry - korunovace na krále - na sklonku vlády - 1025. Obešel Jindřicha II. (až po jeho +), souhlas dostal od papeže Jan XIX. Předtím se o korunu pokoušel roku 1001.

Podle polských historiků byl Boleslav „OTEC VŠECH“.

Za jeho syna a nástupce (MĚŠEK II.) - úpadek, rozklad, jedntoliví feudálové si na svém vládli sami. Tohoto oslabení a také vypuklého protikřesťanského povstání využil náš Břetislav I. - loupeživá výprava a převoz (části) ostatků sv. Vojtěch z Hnězdna (chtěl arcibiskupství) - 1039.

K částečnému narovnání poměrů došlo za Měškova syna KAZIMÍRA I. Obnovitele (1039 - 58, též zván Mnich - byl určen této službě). Připojil Slezsko a Pomořany, ale byl též vazalem Říše. Jeho syn BOLESLAV II. SMĚLÝ (1058 - 79) se postaral o znovuzískání král. koruny a sblížení Polska s papežskou kurií, tím, že podpořil v bojích o investituru Řehoře VII.. Nakonec byl ale vyštván ze země, patrně pro potlačení odboje, kterého se zúčastnil také biskup STANISLAV (patron Polska), kterého dal král popraviti - rozčtvrtiti.

11. století uzavírá vláda VLADISLAVA HEŘMANA (1079 - 1102) - na trůn se dostal díky podpoře císaře, na jehož stranu se připojil v bojích o investituru. Jeho vláda zahajuje období feudální rozdrobenosti, k jejímuž překonání dojde až za 100 let - 13./14. století. (Vládu rozdělil mezi syny Boleslava a Zbygneva).

MAPY - FÓLIE !

POČÁTKY UHERSKÉHO STÁTU.

Nejstarší dějiny Maďarů - takřka beze stop. Původní sídla těchto ugrofinských kmenů (jeden z nich Magyar - Maďar) - pohoří Ural, řeky Kama a Volha . Přesun Maďarů do střední Evropy prakticky uzavírá období stěhování národů. Jejich stát ve střední Evropě vzniká přibližně ve stejné době jako stát polský - t.j. v 10. století. (Podle tradice je do Uherské kotliny přivedl bájný pták Turuld). Původně kočovní Maďaři se usadili v Uherské nížině po porážce na Lechu 955 (Ota I. a Boleslav I.). Nížina nebyla neobydlená, museli si podmanit místní slovanské obyvatelstvo, které bylo kulturně výše. Jejich území se nacházelo na pomezí vlivů západoevropské a byzantské kultury. Zpočátku převažoval podobně jako u nás vliv Byzance, neboť Maďaři byli christianizováni byzantskou misí, kterou pozval na své území sedmihradský vládce GYUA. V závěru 10. století převážil vliv západní Evropy, neboť vládce GEJZA (972 - 997) z rodu Arpádovců povolal západní misionáře. Vyznamenal se také náš druhý biskup Vojtěch, který pokřtil Gejzova syna Waika, který dostal jméno ŠTĚPÁN (Ištván -svatý, 997 - 1037, manželka - bavorská princezna Gisella). Podařilo se mu sjednotit UHRY a vytvořit silný raně středověký stát. Po Vojtěchově odchodu do Polska pokračoval v misionářské činnosti mezi Uhry první opat břevnovského kláštera ANASTÁZ, zvaný zde Astrik či Radla s několika dalšími mnichy. Štěpán, spokojený s jeho službami, ho ustanovil opatem kláštera sv. Martina na Pannonské hoře. Počátky Uherského království jsou sporné - opíráme se zde o legendy a falza. Podle nich roku 1001 získal Štěpán od papeže Silvestra II. královskou korunu, titul a také tzv. IUS LEGATIONIS - apoštolskou pravomoc zřizovat církevní diecéze a jmenovat hodnostáře - důležité pro emancipaci v církevní sféře. Skutečnost spíše taková, že se Štěpán opíral o svá královská privilegia a Řím vůči nim nic nenamítal. Pravděpodobně v dubnu roku 1001 založil arcibiskupství v OSTŘIHOMI, jehož prvním představitelem se stal Čech Anastáz. Církevní organizace se však vytvářela postupně v následujících letech. Vzniká diecéze VESPRIMSKÁ, PĚTIKOSTELSKÁ a OSTŘIHOMSKÁ (roku 1008 a 1012 je dosvědčen Ungarorum Archiepiscopus) - stala se dědicem nitranské diecéze, později vzniká také SEDMIHRADSKÁ. Christianizační úsilí bylo důležité také z politického hlediska - znamenalo silný jednotící prvek. Pro vnitřní stabilitu říše Štěpán zavedl správní rozdělení země na tzv, komitáty neboli župy v čele se župany (zřejmě po vzoru franckých hrabství - předtím v Uhrách pravděpodobně HRADSKÁ organizace. Centrem celé správy byl Štěpánův královská dvůr. Od jeho doby měly uherští vládcové prakticky neomezenými pány a vlastnili obrovské statky (de facto se považovali za pány veškeré půdy). Královská rada měla pouze statut poradního orgánu. Krále obklopovala užší skupina služebných lidí a vojáků, kteří za darovanou půdu odváděli vojenskou službu.

Do Štěpánovy doby spadá také ražení prvních mincí v Uhrách. Hlavní město nebylo žádné.

Štěpán neměl přímého nástupce, jeho děti předčasně zemřeli. Nejbližším příbuzným byl jeho bratr Vazul (Vasil), ale byl pohan. Proto dostal přednost syn Štěpánovy sestry a benátského dóžete PETR zvaný Benátčan (1038 - 41). Počínaje jeho obdobím - pokles královské moci, král většinou neovládal celé území, docházelo k různým vzpourám nebo oživení pohanských zvyků. Úpadek umožnil německému císaři zasahovat do vývoje Uher a ty se staly císařským lénem. Mnozí panovníci byli dosazováni císařským lobby a nebo prostřednictvím cizích vojsk (Polsko, Rusko)

Nový rozkvět Uher - až koncem 11. století za krále LADISLAVA I. SVATÉHO (1077 - 1095) a jeho nástupce KOLOMANA (1095 - 1116). Začíná období kolonizace, důležitou roli v hospodářství začínají hrát města, zejména hornická. Došlo k všeobecnému vnitřnímu upevnění státu. Na tyto trendy potom navazují další nástupci na uherském trůnu.